

№ 24 (377)
Чэрвень 2011 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

www.bfk.by

У нумары:

- **Імпрэзы: беларусы на Усерасійскіх краязнаўчых чытаннях –** стар. 2
- **Памяць: успаміны бабулі пра вайну –** стар. 3
- **Змена: бібліятэкары-краязнаўцы з БДУ культуры і мастацтваў –** стар. 7

Нам пра нас

Мы вельмі кранутыя фотаздымкамі ў «Краязнаўчай газеце» № 21. Насамрэч, дзень Памяці М. Багдановіча – значны ў лёсе нашага калектыву. Мы шчаслівыя, што нас заўважылі, пра нас казалі. Мы радыя былі бачыць і слухаць галоўнага рэдактара газеты. Але мы хваляваліся перад выступленнем, таму не пагутарылі з многімі з тых, каго так любім: Алесем Камоцкім, Вікай Трэнас, Васілём Жуковічам і Навумам Гальпяровічам. І цяпер вельмі шкадуем аб гэтым, бо такая нагода пабачыць столькі выбітных асобаў разам выпадае вельмі рэдка для нас.

Ведайце – мы вас усіх шчыра любім і вельмі шануем. Ганарымся, што на нашай зямлі ёсць такія людзі, і мы маем за шчасце быць знаёмыя з імі.

Яшчэ раз шчыра дзякуем за падтрымку ў гэты надзвычай цяжкі для нас час, калі ўжо рубам стаіць пытанне аб існаванні нашага клуба.

Прыміце ад нас у падарунак дыск з песнямі, якія спяваем не мы, а нашыя любімыя спевакі. Гэтыя песні жывуць у нашых сэрцах. Спадзяемся, што і вам яны ўздомуць настрой.

Добрага вам здароўя і шчаслівага лёсу нашай любімай «Краязнаўчай газеце».

Спадзяемся на новыя сустрэчы!

З глыбокай пашанаю да вас –

сябры гісторыка-патрыятычнага клуба «Спадчына» з м. Дварэц Дзятлаўскага раёна

(Успаміны пра Вялікую Айчынную глядзіце на стар.3)

Зварот да чытачоў

Краязнаўчая газета» вымушаная звярнуцца да сваіх чытачоў з просьбаю падтрымаць яе існаванне матэрыяльна.

Эканамічны крызіс, у якім апынулася Беларусь, паставіў нашу газету перад праблемай: быць ці не быць ёй – адзінай краязнаўчай у нашай краіне. Дзевяты год існавання газеты стаў сапраўды катастрафічным (значна падаражалі папера і друк, іншыя матэрыялы, неабходныя для падрыхтоўкі выпуску газеты). Штат рэдакцыі працуе не за грошы (тое, што атрымоўваюць, грашыма назваць не магу – сорамна). Яны працуюць за ідэю, краязнаўчую ідэю. На жаль, краязнаўцаў, што падтрымліваюць нашу газету (выпісваюць), няшмат: іх у мінулым годзе было каля 150 чалавек на ўсю Беларусь. І нават гэта мы разумелі, бо большасць краязнаўцаў – людзі, якія жывуць за мяжой беднасці, і адзіным месцам, дзе б яны маглі пазнаёміцца з краязнаўчымі навінамі, з'яўляюцца бібліятэкі. У сувязі з гэтым хачу шчыра падзякаваць кіраўнікам бібліятэк, раённым аддзелам культуры за падтрымку і выказаць надзею на будучае супрацоўніцтва з «КГ».

Каб падоўжыць існаванне «Краязнаўчай газеты», мы вымушаныя па-высці яе кошт. Нашыя разлікі пака-

залі: каб забяспечыць выпуск, адзін экзэмпляр павінен каштаваць у рэдакцыі не менш за 2 000 рублёў. Разумею, што для многіх чытачоў гэта вялікая дадача, але ў нас няма іншага шляху.

Звяртаемся да нашых пастаянных чытачоў. Можна, сярод тых 150 сяброў «КГ» знойдзецца хоць адзін, які падкажа імя ці адрас зацікаўленага чалавека (арганізацыі), здольнага нам трохі дапамагчы. Уявіце сабе: для таго, каб газета не закрылася, нам патрэбна на друк і паперу штомесяц усяго 450 еўра, на год – 5400 еўра (ці беларускіх рублёў па курсе банка). І шукаць гэтыя грошы мы павінны ў нашай краіне, у сваіх збяднелых у адначасе людзей: нашае краязнаўства цікавіць толькі нас з вамі і больш нікога ні ў далёкім, ні ў бліжнім замежжы.

Чакаем водгукаў зацікаўленых людзей. Загадзя дзякуем за неаб'якаваць!

*Уладзімір ГІЛЕП,
галоўны рэдактар «КГ»,
старшыня ГА «Беларускі
фонд культуры»*

Наш рахунак

№ 3015741330015 в отд. № 539 г. Мінска
ОАО «Белінвестбанк», код 739, УНП
100081886, ОКПО 37449864; тел. бухг.
(017) 283 28 24.

Пятыя Усерасійскія краязнаўчыя чытанні

Сёлета 27–28 мая ў Маскве ў Гісторыка-архіўным інстытуце Расійскага дзяржаўнага гуманітарнага ўніверсітэта прайшлі Пятыя Усерасійскія краязнаўчыя чытанні. Яны былі арганізаваныя аддзяленнем краязнаўства і гісторыка-культурнага турызму гэтага інстытута. У мерапрыемстве прынялі ўдзел больш за 140 навукоўцаў і даследчыкаў-аматараў з 29 рэгіёнаў РФ. Пасяджэнні праходзілі ў 11 секцыях, у тым ліку: «Гісторыя краязнаўчага руху ў Расіі», «Дзеячы краязнаўчага руху і даследчыкі краю», «Школьнае краязнаўства», «Праблемы падрыхтоўкі і выдання краязнаўчай літаратуры», «Царкоўнае краязнаўства: методыка і практыка даследавання», «Грамадскія краязнаўчыя аб'яднанні ў рэгіёнах: гісторыя, арганізацыйныя формы, сучасны стан і перспектывы развіцця», «Сучасная краязнаўчая дзейнасць у дзяржаўных установах: ВНУ, музеях, бібліятэках, архівах». Праца асобнай секцыі – «Гісторыя і сучасны ўзровень краязнаўчых даследаванняў у рэгіёнах Расіі» праводзілася на базе Уладзімірскага дзяржаўнага ўніверсітэта.

Толькі пералік назваў секцыяў дае магчымасць, па-першае, ахарактарызаваць чытанні як мерапрыемства пераважна ў галіне гісторыка-культурнага краязнаўства, а, па-другое, адзначыць даволі высокі ўзровень развіцця расійскага краязнаўства ў параўнанні з беларускім: некаторыя з прадстаўленых накірункаў краязнаўства ў нас развітыя недастаткова – ваенна-гістарычная, экскурсазнаўства, некропазнаўства, вывучэнне персаналіяў, ці ўвогуле не вылучыліся як асобныя накірункі – горадазнаўства, сядзізнаўства, родазнаўства і іншыя.

Канферэнцыя была прысвечаная 90-годдзю Першай Усерасійскай краязнаўчай канферэнцыі. Менавіта з гэтага мерапрыемства пачалося так званае «залатое» дзесяцігоддзе савецкага краязнаўства – перыяд актыўнага развіцця рэгіёнаў краіны ў 1921–

1929 гг. Росквіт савецкага краязнаўства быў абумоўлены шэрагам прычынаў. Па-першае, зменамі ў грамадскім жыцці (з'явілася магчымасць далучэння да культуры шырокіх слаёў насельніцтва, і, ў першую чаргу, моладзі). Па-другое, імкненнем лепшай часткі старой інтэлігенцыі захаваць культурную спадчыну Радзімы. Пры адмоўным стаўленні савецкай улады да гэтай сацыяльнай праслойкі яе прадстаўнікі былі вымушаныя шукаць сродкі да існавання і імкнуліся захаваць традыцыі гістарычнай навукі ў новых умовах. Савецкая ўлада таксама была зацікаўленая ў супрацоўніцтве з каштоўнымі, няхай і ідэйна-варожымі, спецыялістамі на карысць сацыялістычнага будаўніцтва. Супрацоўніцтва дало каласальны плён. Для маладых вучоных яно стала важнай школай навукі, для старой інтэлігенцыі – магчымасцю праца-

ваць на карысць Айчыны. Была забяспечаная сувязь старой расійскай акадэмічнай навукі з новай савецкай.

Для такой шматнацыянальнай і полікультурнай дзяржавы, як СССР, краязнаўства стала важным фактарам развіцця нацыянальных гісторый, адлюстравання рэгіянальных асаблівасцяў. Адзначым, што краязнаўства – не ўнікальная савецкая з'ява. Гэта хутчэй сусветная тэндэнцыя. У той жа час, і нават раней, у Францыі, Польшчы развіваўся рэгіяналізм. «Залатое» савецкае дзесяцігоддзе прывяло СССР да стварэння новых кірункаў і новай метадалогіі ў гістарычнай навукі (тое, што праз пэўны час стане школай «Аналаў» у Францыі, мікрагісторыі ў Італіі), якія нашмат апярэдзілі сусветныя тэндэнцыі. Узніклі горадазнаўства, экскурсазнаўства, вывучэнне помнікаў гісторыі і культуры з мэтай іх аховы, біяграфічныя і генеалагічныя даследаванні.

Усерасійскія краязнаўчыя чытанні – новая форма арганізацыі краязнаўчай працы. Новая досыць умоўна, паколькі краязнаўчым канферэнцыям больш за сотню гадоў. Аднак пасля піка актыўнасці, што назіраўся ў канцы 1980-х – першай палове 1990-х гг., адбыўся спад цікавасці да краязнаўства. Таму сёлетнюю канферэнцыю можна разглядаць як спробу ажывіць краязнаўчы рух, ліквідаваць разрозненасць краязнаўцаў і краязнаўчых таварыстваў. Менавіта падобныя мерапрыемствы стыму-

напрыклад, утвораны Яраслаўскае, Пскоўскае таварыствы, Расійскае таварыства па вывучэнні Крыма.

Усерасійскія чытанні прыводзяцца ўжо пяты раз, і гэта спрыяе абмену думкамі, дае магчымасць падзяліцца досведам, абмеркаваць праблемы, намеціць шляхі іх вырашэння. Гэта вялікі форум, на якім адбываецца генерацыя ідэяў, робяцца метадалагічныя абгульненні не толькі мясцовага, рэгіянальнага, але больш шырокага характару, выпрацоўваюцца агульныя рэкамендацыі. Найбольшую ўвагу выклікалі дыскусіі па пытаннях ўзаемаадносін з уладай, статусу арганізацыяў, стварэння арганізацыйных структураў, аховы помнікаў, метадыкі вывучэння рэгіёна, выдання краязнаўчай літаратуры (рэгіянальных энцыклапедыяў, метадычных і навучальных дапаможнікаў, біябібліяграфічных слоўнікаў). Для краязнаўцаў удзел у такіх мерапрыемствах дае магчымасць атрымаць новыя ўражанні і досвед, што, безумоўна, садейнічае павышэнню якасці даследчыцкай працы.

У расійскага, як і ў беларускага краязнаўства, ёсць шмат агульнага, у тым ліку і праблемы. Да апошніх аднясем, у першую чаргу, сітуацыю са зменай пакаленняў, узаемаадносін з уладамі, рэгістрацыю і перарэгістрацыю краязнаўчых таварыстваў, якасць публікацыяў і павышэнне навуковага ўзроўню краязнаўчых даследаванняў.

У час абмеркавання дакладаў паўставалі цікавыя дыскусіі па розных пытаннях. Шэраг з іх маюць актуальнасць і для нашай краіны. Напрыклад, праблема існавання агульнарэспубліканскай краязнаўчай арганізацыі. Боль-

шасць удзельнікаў пагадзілася з яе неабходнасцю. Прыналежнасць да арганізацыі (пэўнай структуры) спрыяе павышэнню статусу даследчыка, дае магчымасць больш актыўна і плённа працаваць. Напрыклад, у расійскіх архівах аматару даецца магчымасць працаваць з 5 справамі ў дзень, а прадстаўніку таварыства ці ВНУ – з 10. Акрамя таго, існаванне агульнай арганізацыі спрыяе лепшым адносінам краязнаўцаў з органамі ўлады па вырашэнні большасці пытанняў.

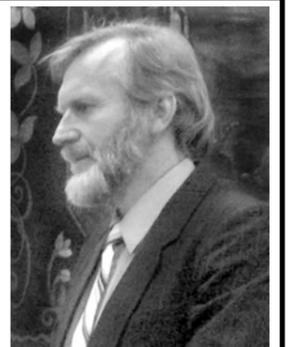
Па выніках правядзення канферэнцыі была прынятая рэзалюцыя. У ліку асноўных выпрацаваных рэкамендацыяў удзельнікі сышліся на тым, што карысным будзе перавыданне старых праграмаў і працаў «класікаў» краязнаўства, выданне матэрыялаў у дапамогу рэгістрацыі і прававой падтрымкі краязнаўчых арганізацыяў (узоры статута, дакументацыі), зрабіць больш жыццяздольным сайт «Саюза краязнаўцаў Расіі». Намеснікам дырэктара Інстытута гісторыі РАН С. Жураўлёвым была выказаная прапанова, падтрыманая пераважнай большасцю ўдзельнікаў, аб аднаўленні на наступных канферэнцыях дзейнасці секцыі гісторыі прадпрыемстваў.

Напрыканцы хацелася б падзяліцца яшчэ адным карысным назіраннем, зробленым пад час удзелу ў чытаннях: пры падрыхтоўцы дакладаў для канферэнцыяў, тым больш міжнароднага ўзроўню, неабходна ўдасканальваць спосабы падачы інфармацыі, прыцягнення ўвагі слухача праз выкарыстанне сучасных сродкаў нагляднасці. Пры наяўнасці мультымедычных сродкаў пажадана падрыхтоўка прэзентацыі з вылучанымі галоўнымі палажэннямі (тэзісамі) артыкула, а таксама графічнымі радам, які аблягчае ўспрыняцце інфармацыі.

Як і ва ўсім свеце, шмат што залежыць ад асобаў, якія бяруцца за справу. У многім адраджэнне расійскага краязнаўства ў канцы 1980-х гг. адбылося дзякуючы энергіі і жаданню акадэміка РАН Сігурда Отавіча Шмідта. У наступным годзе яму спайняецца 90 гадоў. А ў гэтым юбілей ягонага бацькі – выдатнага вучонага, рэдактара Вялікай савецкай энцыклапедыі, аўтара тэорыі паходжання Сусвету – Ота Юльвіча Шмідта. Нагадем, што ён ураджэнец г. Магілёва. За навуковыя і грамадскія дасягненні калісьці планавалася нават перайменаваць горад у Шмідт-на-Дняпры. Але час распарадзіўся інакш. Тым не менш: як у краіне святкуецца юбілей выдатнага земляка?

Мікола ПІВАВАР, г. Віцебск

Рэдакцыя «Краязнаўчай газеты» смуткуе з нагоды заўчаснай смерці краязнаўцы, літаратара і мастака **Юрыя Леанідавіча МАЛАША**, даўняга сябра і аўтара нашага выдання. Выказваем шчырыя спачуванні родным і бліжнім памерлага.

Ф.СП-1

Міністэрства сувязі Рэспублікі Беларусь

АБАНЕМЕНТ на газету 63320

(індэкс выдання)

Краязнаўчая газета

Колькасць камплектаў

на 200 год па месяцах

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----

Куды

(паштовы індэкс) (адрас)

Каму

(прозвішча, ініцыялы)

ДАСТАВАЧНАЯ

КАРТКА

63320

на газету

(індэкс выдання)

Краязнаўчая газета

Кошт	падпіскі	_____ руб.	Колькасць камплектаў
	пераад-расоўкі	_____ руб.	

на 200 год па месяцах

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----

Куды

(паштовы індэкс)

(адрас)

Каму

(прозвішча, ініцыялы)

Бабульчыны ўспаміны

«Войны недетские глаза» – так назвала свае ўспаміны пра вайну мая бабуля Людміла Цітаўна Катовіч. Сёння яе ўжо няма ў жытых. Яна пражыла няпоўных 70 гадоў. Усе жыццё працавала ўрачом у Ільянскай бальніцы. Гэта быў вельмі шчыры, добра-сумленны, працалюбівы і прстойны чалавек. Свае лепшыя рысы характару яны са сваім мужам (маім дзедам) Станіславам Іосіфавічам Катовічам перадалі сваім дзецьмі і ўнукам.

Успаміны пра дзяцінства, абпаленае вайной, бабуля запісала, калі мела здароўе, з уласнай ініцыятывы. Гэтыя запісы – вельмі каштоўны дар нашай сям'і, яе святая памяць, нябачная нітачка, што звязвае пакаленні.

Я доўга разважаў пасля таго, як прачытаў напісанае бабуляй. Думкі і пачуцці перапаўнялі мяне. Я часта спыняўся, перасэнсоўваючы прачытанае. Перада мной узніклі страшныя карціны вайны, што сваім крывавым следам прайшлася па нашай сям'і. Сумняваюся, ці варта выстаўляць перад усімі гэтую сямейную гісторыю? Але ўрэшце прыйшоў да высновы, што маю права і нават павінен зрабіць усё магчымае, каб гэтая гісторыя вайны, перажытая маім родным чалавекам, стала вядомай вялікаму колу чытачоў, асабліва маім ровеснікам, усім тым, хто не ведаў вайны.

У працы я змяшчаю шэраг здымкаў з сямейнага альбома маіх родных і некаторыя дакументы маёй бабулі. Думаю, што яны дапамогуць ўпэўніцца ў тым, што мая бабуля, нягледзячы на перанесеныя цяжкія і ваенныя дзяцінства, змагла стаць сапраўдным чалавекам. Вось гэтыя ўспаміны.

Першы дзень вайны я памятаю вельмі яскрава. Была сонечная надзея. Аднакласнікі майго брата Васіля адзначалі здачу металалому. Мяне брат запрасіў у якасці запявалы. А я ведала шмат песняў, мела звонкі голас і добры слых. І вось у летняй кухні, у гародзе, за грошы, выручаныя за металалом, мы пілі сітро і елі французскія булчкі. Па тым часе гэта было вельмі здорава! Мы спявалі песні пра «Тачанку», «По долинам и по взгорьям», «По военной дороге»... Яшчэ была такая песня:

*Если завтра война,
Если чёрная сила нагрянет,
Как один человек,
Весь советский народ
За свободную Родину
встанет.*

Гэтую весялосць спыніла мама. Яна забегла да нас бледная і сказала: «Диты, война почалася!»

Школьнікі былі добра выхаваны і не сталі пярэчыць маме, што гэта памылка, што ў нас мірная дамова... і, увогуле мама нешта блытае.

Усе разышліся. Але ўжо праз пару дзён над Славынскім (Данецкая вобласць Украіны. – «КГ») гудзелі самалёты з чорнымі крыжамі. На мірных горах падалі бомбы. Загучала слова «эвакуацыя». Спешна вывозілі ўсё, што маглі (станкі, машыны, абсталяванне). Што заставалася – узрывалі. Горад гарэў. Днём было цёмна, сонца з-за дыму не было бачна. Гараджане цягнулі да сябе дадому ў мяшках і скрынках цукар, мыла, соль, крупы. Мой брат Васіль прыцягнуў дадому... вялізны фікус у драўлянай кадцы. Казаў, што фікус выкінулі на вуліцу, і яму стала яго шкада: ён ўсё жыццё любіў расліны і жывёлаў.

А над горадам ўсё грывела і грукатала. Потым прыйшлі немцы. З акна дома мне яны падаліся шэрымі, як мышы. Яны прайшлі па вуліцах гора-

да. А потым часова ўсё заціхла. Старэйшыя казалі, што фашыстаў адагналі ад горада Чырвоная Армія.

Потым зноў пачалася бамбёжка. Ноччу ў доме мы спалі на падлозе. Вокны прыкрывалі падушкі ад асколкаў і куляў. Праз некаторы час у нашым доме і ў суседніх дамах аднекуль з'явілася вада. Мы былі вымушаныя перайсці жыць да мацінай сястры на вуліцу Папаніна.

У хуткім часе мы даведзіліся, што ў наш дом патрапіла фугасная бомба. Пайшлі паглядзець, а на месцы нашага дома – вялізная варонка, напоўненая вадой. Дома ў нас не стала. Яшчэ да вайны да нас з Беларусі прыехаў жыць дзядуля Васіль і бабуля Зося – маціны бацькі. У першую зіму вайны мы заставаліся ўсе жыць, хоць было цяжка, голадна і халодна. Увесь Данбас быў пад акупацыяй.

Жанчыны (мая маці таксама) неяк выпрошвалі ва ўладаў дазвол і хадзілі гандляваць у сёлы: мянялі рэчы на прадукты. Мама часам магла па некалькі дзён не вяртацца дадому. Мы ўсе з трывогай і нецярыпеннем чакалі маму.

Дзядуля і бабуля пачалі прасіць адвезці іх дадому, у Беларусь. Тата доўга не згаджаўся ў такі час ехаць, але яны ўгаварылі. І вось вясной 1942 года тата зрабіў двухколавую каляску. На яе склалі неабходныя рэчы і адправіліся ў далёкую дарогу. Каляску цягнулі тата з мамай. Усе ішлі пешшу. Тата па стане здароўя быў неваеннаабавязаны, таму ён быў у вайну з сям'ёй. Дарога была доўгай і цяжкай. Часам удавалася пад'ехаць на платформе таварнага цягніка: на пяску, на вуглях, на бярвеннях...

У канцы лета 1942 года мы, нарэшце, апынуліся ў Беларусі. Дзядуля з бабуляй пасяліліся ў свайго сына Пятра ў вёсцы Зароўе Лепельскага раёна. Дзядзька Пеця быў інвалідам фінскай вайны.

У яго быў пашкоджаны плечавы нерв левай рукі. А паводле прафесіі ён быў шаўцом. Мы са свайёй сям'ёй сталі жыць у вёсцы Малыя Дольцы Ушацкага раёна. Каб пракарміцца, мае

Сям'я бабулі Людмілы пасля вайны

бацькі і браты наймаліся на працу да людзей. Тата рамантаваў малатарні, паяў дзіравы посуд, рамантаваў абутак. Так мы і жылі: голадна і цяжка.

Потым да таты пачалі прыходзіць увечары незнаёмыя мужчыны. Яны падоўгу размаўлялі з татам і, адыходзячы, пакідалі для рамонтнага абутак і яшчэ нешта жалезнае. Тата абутак рамантаваў, а «жалезкі» адвозіў на гумно. Там ён зачыняўся вечарамі і падоўгу нешта майстраваў. Нам, дзецям, пра гэта загадалі маўчаць, а ў гумно не хадзіць. Але мы з братамі аднойчы падгледзелі, што там робіцца. Тата за верстаком чымсьці стукаў і нас

не заўважыў. А там у куце стала нешта падобнае на каляску: два колы, спераду – жалезны шчыт, а на ім – труба. Браты шэптам прамовілі «Станкач!». Мы ціхенька сышлі. Так мы здагадаліся, што тата звязаны з партызанамі. У нашым сяле ні немцаў, ні паліцаў не было. Але на зіму мы перасяліліся ў лес, да партызанаў. Сталі жыць у зямлянцы. На страсе зямлянкі ляжалі яловыя лапкі. Унутры былі ўсталяваныя двух'ярусныя нары, а пры ўваходзе – жалезная печка. Звонку дзверы прыкрываліся кустом ядлоўца.

У такіх зямлянках было шмат жыхароў з вёскі Малыя Дольцы. Жанчыны шылі мужскую бялізну і вязалі з тоўстых нітак рукавіцы і шкарпэткі. Навучылася і я вязаць дзіўныя трохпальцавыя рукавіцы. Мне патлумачылі, што ў такіх рукавіцах партызанам зручна страляць.

Вясной зноў вярнуліся ў сяло. Аралі зямлю, сеялі, саджалі бульбу. Пачалі казаць, што гэта – партызанская зона. Тата ад нас ужо не хаваўся, але ў гумно не пускаў. На заданне партызанаў усім у сяле далі працу: ткаць палатно, шыць бялізну, вязаць. Мая мама збірала хмель і гатавала дрожджы. Тата рабіў самагонныя апараты. Партызаны збіралі з насельніцтва харчпадатак і

брат Пётр і расказаў, што наляцелі на вёску немцы, пачалі хадзіць па хатах, лавіць курэй, страляць сабак, авечак. Падпалілі адну з хатаў, ад яе загарэлася ўся вёска. Людзі сталі ўцякаць у лес, што быў побач. Немцы стралялі ў людзей, пусцілі ім наўздагон сабак. Наша бабуля Зося таксама разам з усімі пабегла ў лес. Дзядуля Васіль у гэты час вязаў у бярэзніку венкі. Пачуўшы шум, ён выйшаў з бярэзніку. На галаве ў яго была фуражка зячя-палітрука з чырвонай зорачкай. Немцы, убачыўшы дзядулю, пабеглі ў гэты бярэзнік, нешта паміж сабою казалі, паказваючы на дзядулю. Потым з'явілася танкетка і паімчалася на дзядулю. Ездзілі па ім, пакуль ён не перастаў рухацца. Гэтак загінуў мой дзядуля, а бабулю загрызлі нямецкія аўчаркі. Вёска амаль уся згарэла. Шмат каго з жыхароў фашысты забілі, некаторых загрызлі сабакі. Учыніўшы зладзейства, фашысты селі на матацыклы і з'ехалі.

Мы былі ў жаху, слухаючы расповед дзядзькі Пеці. Сам ён вярнуцца ў вёску не мог, бо быў на падазрэнні ў немцаў. Ён застаўся з намі ў Малыя Дольцы, шыў партызанам верхнюю вопратку, паўкажухкі.

Летам 1943 года казалі, што ўсім жыхарам трэба часова схаватца ў лесе. Мы пасяліліся ў густым яловым лесе і ўсёй вёскай пачалі жыць у буданах. Партызанаў з намі не было.

Памятаю, аднойчы пайшоў дождж. Я ад дажджу схавалася пад возам, там і заснула. Разбудзіла мяне мама: «Людчак, уставай, нас немцы знайшлі!». Я гучна зараўла, учапіўшыся рукамі і нагамі за нейкую жэрдку і не хацела вылазіць. Адзін немец, звяртаючыся да сялянаў і паказваючы на маму, пытаў у іх: «Юда?». Валасы ў мамы былі чорныя, косы доўгія. Тады маме было 33 гады. Жанчыны немцу казалі: «Яна ўкраінка, хаклушка». Тады немец, паказваючы на Васіля, пытае у мамы: «Бандыт?». Мама яму адказвае: «Це мий сын». Васіль у гэты час кінуўся бегчы. Мама крычыць: «Васіль! Вярнісь!». А немец стаў на адно калена і прыцэліўся з аўтамата ў Васіля. Тады мама рыўком схавалася за плечы і абярнула яго на спіну. Аўтаматная чарга паляцела ўверх. Васіль вярнуўся. Я вылезла з пад воза. Немец паглядае на нас, а мама крычыць яму: «Нікуды я адсюль не пайду. Страляй, гад, на месцы!» А ён па-польску адказвае: «Далібог, нішто вас страляць не будзе! Я чалавек, а не смецце. І вы – чалавек». Мама не зразумела, што ёй казалі, але пераклалі жанчыны, якія стаялі побач. Хутка ўсіх нас вывелі на вялікую паляну. Тут ўжо знаходзіліся людзі з іншых вёсак. Вакол стаялі немцы з аўтаматамі і сабакамі. Мама ўзяла нас за рукі і павяла ў першы шэраг, каб не бачыць, як будучы гінучы іншыя. Немцы ўсё фатаграфавалі. Здавалася, яны чагосьці чакаюць.

Аляксей ГАЎРЫЛІК

(Заканчэнне будзе)

Імёны з запаснікаў

У пачатку чэрвеня ў Нацыянальным мастацкім музеі Рэспублікі Беларусь адкрылася выстаўка «И долше века...», на якой прадстаўлены творы 21 майстра – жывапісцаў, графікаў, скульптараў, юбілеі (ад 100 да 140 гадоў) якіх адзначаюцца сёлета.

Асобных мастакоў з гэтага шэрагу – А. Астаповіча, В. Волкава, Л. Лейтмана, М. Станюту, М. Філіповіча аматары жывапісу добра ведаюць па іх творах з пастаяннай экспазіцыі музея. Адметнасць сёлетняй выстаўкі ў тым, што творы гэтых мастакоў захоўваюцца ў фондах музея амаль з часу яго заснавання, а экспануюцца вельмі рэдка. Некаторыя імёны невядомыя шырокаму колу аматараў мастацтва, і большасць іх твораў глядач не бачыў паўстагоддзя і болей. Акрамя

Графік С. Волкаў з пробашчам касцёла Св. Сымона і Св. Алены У. Завальнюком каля працаў свайго дзеда В. Волкава

арыгінальных працаў экспануюцца фотаздымкі твораў А. Маневіча, А. Касцялянскага, М. Грушко, І. Давідовіча і Я. Ціхановіча, што знаходзяцца на рэстаўрацыі альбо не выстаўляюцца з-за вялікіх памераў.

Усіх мастакоў аб'ядноўвае тое, што частка іх твор-

чага жыцця звязаная з Беларуссю, у развіццё выяўленчага мастацтва якой яны ўнеслі значны ўклад. Станаўленне сучаснай беларускай мастацкай школы адбывалася пры іх непасрэдным удзеле. Сярод іх выхадцы з Беларусі: Аркадзь Антонавіч Астаповіч (нар.

К. Касмачоў, Слуцкая брама. 1966

01.10.1896 г. у Мінску), Ісаак Аронавіч Давідовіч (нар. 04.12.1911 г. у Бабруйску), Вольга Анатолеўна Дзядок (нар. 19.12.1906 г. у Гомелі), Мікалай Васільевіч Дучыц (нар. 03.10.1896 г. у Любчы Навагрудскага павета Мінскай губерні), Абрам Барысавіч Забораў (нар. 18.02.1911 г. у Лёзна Магілёўскай губерні), Канстанцін Міхайлавіч Касмачоў (нар. 07.05.1911 г. у в. Мікуліна, цяпер Смаленская вобласць), Арон Рыгоравіч Касцялянскі (Касталянскі, Кашталянскі; нар. у 1891 г. у Бабруйску), Леў Мееравіч Лейтман (нар. 23.03.1896 г. у Петрыкаве), Абрам Аншалавіч Маневіч (нар. 25.11.1881 г. у Мсціславе) Міхаіл Пятровіч Станюта (нар. 02.10.1881 г. у Ігумене, цяпер Чэрвень Мінскай вобласці), Міхась Мацвеевіч Філіповіч (нар. 27.05.1896 г. у Мінску).

Пераважная большасць мастакоў за савецкім часам займалася ў Беларусі выкладчыцкай дзейнасцю:

у Віцебскім мастацкім тэхнікуме (1923–1928), Мінскім мастацкім вучылішчы (1947–1949), Беларускай дзяржаўнай тэатральна-мастацкім інстытуте (1953–1964), у мастацкіх студыях і гуртках Мінска. Некаторыя загінулі пад час Другой светнай вайны (А. Астаповіч, М. Грушко) і таму пакінулі нешматлікую творчую спадчыну. Нехта з'ехаў у далёкае замежжа (А. Забораў, Н. Рапапорт у Ізраіль, А. Маневіч – у ЗША) і там пахаваныя.

Прадстаўленыя творы вельмі разнастайныя па жанрах, манеры выканання і з'яўляюцца сапраўднай ілюстрацыяй зменаў мастацкіх і ідэйных прыярытэтаў у часе. Экспазіцыя цікавая не толькі з мастацкага пункту гледжання, але і з гістарычнага і краязнаўчага. Зацікаўлены глядач знойдзе для сябе шмат новага.

Зм. ВОЖЫК

М. Філіповіч. Жанчына ў намітцы. 1927 (?); Карагод (Ляльнік). Паміж 1921–1922 гг.

На Гродзеншчыне, у Дзятлаўскім раёне, сярод лясоў, ніваў і сенажаці, у далёкім і таямнічым куточку нашай зямлі размяшчаецца вёска Сямёнавічы. Ёй ужо шмат гадоў, але ў сэрцы кожнага яе дзіцяці яна жыве вечна маладой... Гэта цудоўны куточак, які нясе ў сабе дух нашых прадзедаў, гаворыць нам аб тым, што было і чаго ўжо не вернеш...

Я таксама нарадзілася ў гэтай вёсачцы. Гэта родны куток маёй матулі... Тут жывуць мае бабуля і дзядуля. Вёска Сямёнавічы існуе доўгі час, але колькі ўжо сышло аднавяскоўцаў, колькі апусцелых дамоў з забітымі вокнамі... Я ўжо вырасла, але памятаю, якая гэта была шматлюдная вясёлая вёска, з пачатковай школай, магазінам, бібліятэкай, фермай, сваёй брыгадай!

Незагойным болей бяжыць па сэрцы ўспамін пра нядаўняе мінулае, якое, здавалася, ніколі не скончыцца... Дзень за днём, год за годам

мясціны ператвараюцца ў вечныя абеліскі памяці! Пусцее ўсё навокал, вымірае! Сэрца ад гэтага пачынае набіраць хуткія абароты, але што зробіш? Жыццё крочыць уперад! Жудасна ду-

маць аб тым, што будзе яшчэ горш, што роднай вёсачкі наогул не стане, знікне такая з карты раёна... Зарастуць вуліцы, падворкі, на якіх збіралася ўся сям'я, забудуць людзі пра яе... Ужо дваццаць гадоў прайшло як вылецелі са свайго гнязда дзеці, якія рэдка наведваюць бацькоў... Змоўклі хаты, патух свет ад лямпачкі, жыцця не стала! Такіх хатаў стала шмат, а людзей – адзінкі... Усё такое чужое і заледзянялае, што нават страшна і цяжка хадзіць па вуліцах, дзе калісьці, зусім нядаўна,

хадзілі каровы, люд спяшаўся ў поле... І раптам усё змоўкла... І ніводная душа не можа растлумачыць, чаму ўсё так адбылося?! На тых месцах, дзе раней збіраўся люд і кіпела жыццё, засталіся

толькі халодныя сцены, разваліны і цішыня, якая рэжа слых...

Мне балюча за мой родны куток! Успамін б'е па сэрцы, нібыта нож, і прыходзяць хвіліны роздуму: ці трэба спяшацца туды? ці чакае цябе там хто? Разуменне: калі кожны пачне так думаць, то невялікая колькасць тых жыхароў, што яе насяляюць, зусім страціць надзею на чаканне сваіх дзеткаў! А так не павінна быць! Хоць не многа, але каб быў стымул прыезджаць сюды, вяртацца ў родныя і блізкія мясціны. Гэта доўг кож-

нага патрыёта Радзімы! Ніхто і нішто не церпіць чалавечай здрады, выракання, забыцця!

«У маім дзяцінстве сябры былі не ў «онлайн», а ў двары. Мы клікалі сяброў пагуляць не па мабільным тэлефоне, а крычалі пад вокнамі «Выходзь!» Мы забаўляліся ў гульні не па інтэрнэце, а ганялі ў футбол і скакалі ў «класікі» на свежым паветры. Мы не параўноўвалі, у каго даражэйшая і маднейшая цацка, у нас былі дзённікі і анкеты... І наша дзяцінства было шчаслівым!...»

Гэтыя словы сказала мне матуля. Я з імі поўнаасцю згодная. Людзі знаходзілі шчасце ў самым простым, на першы погляд, але запамінальным і цікавым!

Вёсачка Сямёнавічы! Ты засталася ў маім сэрцы такою, якой была калісьці... Вясёлай, цудоўнай, цікавай, а галоўнае – незабыўнай! Ты выгадала шмат пакаленняў, а сама, аддаўшы павіннае, састарэла пад грудай часу! Але не памірай! Жыві, чакай сваіх дзеткаў! Яны абавязкова вернуцца...

Ірына КАСЯНКОВА

Незабыўныя Сямёнавічы

Уладыкам Філарэтам было дадзенае дабраславенне на ўстаноўку помніка «пакутніку за Веру і Бацькаўшчыну». Пачаўся збор сродкаў, арганізаваны брацтвам Трох Віленскіх Пакутнікаў Беларускай Праваслаўнай Царквы, 17 мая 2011 года ў Інстытуце тэалогіі БДУ прайшлі навукова-асветніцкія чытанні на тэму «Жыццё і служэнне пакутніка Мітрапаліта Мельхісадэка (Паеўскага; 1879–1931)».

Помнік быў замоўлены беларускаму скульптару Ганне Іньковай. Была атрыманая згода Мінгарвыканкама аб устаноўцы памятнай дошкі. Помнік быў падрыхтаваны да 80-годдзя спачыну Мітрапаліта Мельхісадэка.

Актам адкрыцця помніка Мельхісадэку адразу вырашалася некалькі праблемаў, якія да гэтага часу не падаваліся вырашэнню. Беларуская Праваслаўная Царква фактычна прызнала, што Мітрапаліт Мінскі і Беларускі Мельхісадэк з’яўляўся айцом-адраджэнцам Беларускай Аўтакефальнай Праваслаўнай Царквы.

17 мая 2011 года ў сувязі з 80-годдзем спачыну Мітрапаліта Мінскага і Беларускага Мельхісадэка ў цэнтры Мінска каля будынка былога архіерэйскага падвор’я (цяпер Інстытут тэалогіі БДУ) прайшло ўрачыстае адкрыццё бронзавай памятнай дошкі (скульптар Г. Інькова).

Кампазіцыйна помнік складаецца з дзвюх плітаў.

Памяці Мітрапаліта Мельхісадэка

На першай – гарэльеф Мельхісадэка ў архіерэйскім адзенні і клубуку, абрамлены раслінным арнамантам, у ніжняй частцы пліты змешчаны тэкст: «Да 80-годдзя памяці Праасвяшчэннага Мелхіседэка (Паеўскага) 15.11.1879 – 17.05.1931». На другой пліце такі тэкст: «Гэты дом быў часткаю архіерэйскага падвор’я-рэзідэнцыі праваслаўных архіерэяў у Мінску (1864–1924)». Такім чынам, гэта першы памятны знак на тэрыторыі Беларусі ў гонар Мельхісадэка.

Ва ўшанаванні памяці святара прыняў удзел яго наступнік на Мінскай кафедрэ Мітрапаліт Мінскі і Слуцкі Філарэт Патрыяршы Экзарх усяе Беларусі. Разам з іерархамі Мінскай епархіі ён адслужыў ліцію. Ад Беларускай Праваслаўнай Царквы была ўскладзеная гірлянда з кветак. На ўрачыстасці выступіла Ганна Бадурава, унучатая пляменніца М. Паеўскага (дачка брата Уладзіміра), якая жыве ў Маскве. Прысутнічалі епіскап Бабруйскі і Быхаўскі Серафім (Беланожка), протаіерэй Сяргей Гардун, Фёдар Крыванос, іерэй Уладзімір Гарыдавец (Віцебск), навуковец, канды-

дат філасофскіх навук Таццяна Процька, братчыкі Праваслаўнага брацтва ў гонар Святых Віленскіх Пакутнікаў, мінскі прыход Святой Афрасінні Полацкай БАПЦ, журналісты, студэнты Інстытута тэалогіі БДУ, грамадскасць Мінска. На заканчэнне ўрачыстасці ўдзельнікі праспявалі гімн «Магутны Божа».

Пасля адкрыцця дошкі ў актавай зале Інстытута тэалогіі БДУ адбыліся навукова-асветніцкія чытанні на тэму «Жыццё і служэнне пакутніка Мітрапаліта Мельхісадэка (Паеўскага; 1879–1931)», арганізаваныя Праваслаўным брацтвам Трох Віленскіх Пакутнікаў, якія прысвячаліся Мельхісадэку і гістарычным ды кананічным пытанням развіцця Беларускай Праваслаўнай Царквы ў 20-ыя гады XX стагоддзя.

Да ўдзельнікаў навуковых чытанняў з прывіталь-

ным словам звярнуўся епіскап Бабруйскі і Быхаўскі Серафім (Беланожка). Протаіерэй Ф. Крыванос, кандыдат багаслоўя, дацэнт Мінскай духоўнай семінарыі і акадэміі (МнДСіА), выступіў з дакладам «Жыццё і архіпастырскае служэнне Мітрапаліта Мінскага і Беларускага Мелхіседэка ў Мінску (1919–1925)». Г. Бадурава распавяла пра тое, як захоўваецца памяць пра яе слы-

нага продка, збіраюцца яго фотаздымкі, даглядаецца магіла. Протаіерэй С. Гардун, кандыдат багаслоўя, загадчык кафедры біблеістыкі Інстытута тэалогіі БДУ завастрыў увагу прысутных на пытаннях адзінства царквы, паводле Актаў Патрыярха Ціхана.

Іншыя тэмы дакладаў і выступленняў таксама тычыліся гісторыі і сённяшняга дня праваслаўя і аўтакефаліі ў Беларусі. Аўтар гэтага артыкула ў сваім выступе адзначыў першаступенную ролю ў адраджэнні БАПЦ у XX стагоддзі Мітрапаліта Мінскага і Беларускага Мельхісадэка, паведаміў пра іншыя навукова-асветніцкія чытанні, падрыхтаваныя прыходам, расказаў, што сябры прыхода рыхтуюць партрэт, медаль, памятны паштовы канверт, кішэнныя календарык, прысвечаныя мітрапаліту-пакутніку.

Да 80-годдзя памяці Мітрапаліта Мінскага і Беларускага Мельхісадэка выдадзены адмысловы буклет, дзе змешчаныя фотаздымкі бацькі Льва Паеўскага (1850–1919), брата Уладзіміра, у якога жывіў мітрапаліт у Маскве, крыж на магіле маскоўскіх Перамяненскіх (рус. Преображенских) могілках і іншыя.

Айцец Леанід АКАЛОВІЧ, святар Сяпталі-Афрасінінскай суполкі БАПЦ

Фота Наталі КУПРЭВІЧ (Друкуецца з захаваннем некаторых асаблівасцяў напісання аўтарам імёнаў і назваў)

Сэпас, далёкая краіна!

Чарговыя Дні культуры і мастацтваў Ірана ў Беларусі нагадвалі ўсходнюю казку. Са своеасаблівым горадам майстроў у Палацы мастацтва, дзе на кожнай «вуліцы» абсталяваныя адмысловыя крамкі і майстэрні разбярроў, мастакоў, каліграфоў, выдзімальнікаў шкла, ткачоў... А побач – фотавыстаўка пра

гісторыю і сённяшні дзень старажытнай Персіі, вялікая колькасць сапраўдных персідскіх дываноў, а таксама цікавостка для маладзёйшых наведнікаў «усходняга базару» – робат-піяніст і лазерная арфа, што распрацаваныя і зробленыя ў Іране. Завіталі на імпрэзу і народныя артысты з далёкай краіны, адмыслоўцы нацыянальнай іранскай барацьбы «Зурханэ» (летась яна была занесеная ў спіс культурнай спадчыны ЮНЕСКА), лячэльнікі прывезлі новыя сцэнкі пра ўлюбёнага веселуна Мубарака, які гэтым разам шукаў сабе нявесту.

Падобныя імпрэзы спрыяюць не толькі знаёмству з малавядомым народам ды культураю, але і наладжванню кантактаў. Так, нашыя суайчыннікі падыходзяць да майстроў з пытаннямі (каля кожнага ёсць перакладчык, таму праблемаў пагутарыць няма), распавядаюць пра беларускае мастацтва. Разбяр па дрэве Алі Пакнежад распавёў, што за некалькі дзён выстаўкі да яго падышоў не адзін беларускі разбяр: цікавіліся прыёмамі і тэмамі працаў госьця, знаходзілі падабенства ў дзвюх культурах, распавядалі яму пра адметнасці нашай скульптуры – не толькі па дрэве, але і з іншых матэрыялаў. «Нават не-

А. Пакнежад і яго працы

калькі чалавек запрашалі да сябе ў майстэрню ці галерэю, ды часу, на жаль, няшмат», – сказаў сп. Пакнежад. Нарадзіўся ён у старажытным знакамітым Ісфахане, які мае яшчэ і даўнюю назву Сапахан (цяпер яе скарыстоўваюць хіба ў паэтычных тэкстах, мастакі і літаратары). Разьбою па дрэве пачаў займацца ў маленстве. Неяк пабачыў мультфільм пра майстра-разбярра – і захапіўся. Дрэва падабаецца з-за сваіх уласцівасцяў, у адрозненне ад каменю ці металу. За больш як дваццаць гадоў навучыўся многаму. У ягоных працах паўстаюць героі персідскіх казак і гістарычныя асобы, робіць майстар і рэчы побытавыя (рама для люстэрка, падстаўка для фота). У Беларусь Алі прыехаў упершыню: «Мінск мне вельмі спадабаўся. І людзі вашыя прыемныя, прыязныя. Зноў-такі, шкада, што часу на

многае не стае – дзесьці паходзіць, сустраэцца з некім, пагутарыць...»

Сказаўшы госьцю «сэпас» і навучыўшы яго беларускаму адпаведніку – «дзякуй», – можна рушыць далей. Па чароўнай усходняй казцы тысячы і адной ночы. Тым больш, у кожнай майстэрні свае асаблівасці, што прыцягваюць прарэстасцю і адметнасцю. Як свае адметнасці і ў кожнага народа. Спасцігайма!

Уладзімір ПУЧЫНСКІ

Аўтар выказвае падзяку за дапамогу ў падрыхтоўцы матэрыялу Аману Хасейнапу

Для экскурсаводаў, і не толькі

Уладары Пастаўскіх маёнткаў

(Працяг. Пачатак у №№ 22–23)

Тызенгаўзы

У Бенядзікта і Ганны Тызенгаўзаў было 8 дачок і 3 сыны.

Пасля смерці бацькі дзеці падзялілі спадчыну, але ў 1760-х гадах Паставы перайшлі ва ўладанне надворнага падскарбія Вялікага Княства Антонія Тызенгаўза, які выкупіў у братоў і сясцёр іх часткі маёнтка.

Антоній Тызенгаўз – адметная асоба ў гісторыі ВКЛ і Рэчы Паспалітай, займае выключнае месца ў гісторыі Паставаў. Ён быў не толькі буйным кіраўніком-рэфарматарам і фінансістам, але і высокакультурным і адукаваным чалавекам свайго часу. Стаўшы ўладальнікам Паставаў, Антоній Тызенгаўз у 1760–1780 гады правёў карэнную перабудову мястэчка. У паселішчы, якое не мела ніводнага мураванага збудавання, новы гаспадар паставіў 21 мураваны будынак у барочным стылі. Аднак будаўніцтва архітэктурнага ансамбля не было завершанае, бо Антоній Тызенгаўз у 1765 годзе па даручэнні караля Станіслава Аўгуста Панятоўскага, з якім сябраваў, прыняў кіраўніцтва каралеўскімі эканоміямі на тэрыторыі Беларусі і Літвы і асноўную сваю энергію скіраваў на адбудову Гародні на ўзор еўрапейскіх сталіцаў.

Рэфарматарская актыўнасць А. Тызенгаўза выклікала незадаволенасць магнатаў, якія, карыстаючыся недахопамі ў ягонай гаспадарчай дзейнасці (многія мануфактуры былі нерэнтабельныя), адхілілі Антонія ад кіравання каралеўскімі эканоміямі.

Пасля смерці ўладальніка маёнтка перайшоў да яго пляменніцы Сафіі з Тызенгаўзаў, дачкі роднага брата Антонія Казіміра, якая была замухам за ваяводам

А. Тызенгаўз

Былы палац Тызенгаўзаў

Францішкам Ксаверыем Хамінскім, «чалавекам вялікай вучонасці», які фактычна і кіраваў Паставамі на працягу амаль 20 гадоў. Гэты чалавек актыўна займаўся палітыкай, удзельнічаў у бітве супраць рускіх пад Бездзежам (06.09.1771) і ў бітве пад Сталавічамі (23.09.1771).

Францішак Ксаверы Хамінскі герба «Ліс» (1740–9 чэрвеня 1809) – апошні мсці-

слаўскі ваявода, генерал-маёр войскаў ВКЛ, маршалак Трыбунала 1784 года, удзельнік Барскай канфедэрацыі. Нарадзіўся ў сям'і ашмянскага харунжага Гіляра і Ганны з Копцяў. Адукацыю атрымаў за мяжой. Быў жанаты з Сафіяй з Тызенгаўзаў, праз якую атрымаў у валоданне Паставы, дзе і заснаваў рэзідэнцыю.

Быў прыхільнікам гетмана ВКЛ Міхала Казіміра

Агінскага, служыў у яго пры двары. У час Барскай канфедэрацыі з даручэннямі ад Агінскага ездзіў у Вену, Парыж, дзе дамаўляўся аб грашовай дапамозе для паўстанцаў. У 1775 годзе вярнуўся з эміграцыі. У 1786-м быў выбраны мар-

шалкам Літоўскага Трыбунала, у 1788 годзе стаў мсціслаўскім ваяводам. На Чатырохгадовым сойме адстойваў прыняцце Канстытуцыі 3 мая. Хамінскі – адзін з аўтараў «Узаемных заручынаў абодвух народаў».

У 1795 годзе выехаў з Паставаў у Мінск, дзе быў выбраны мінскім маршалкам. Разам з Ю. Мастоўскім і С. Нямцэвічам быў аўтарам петыцыі да Аляксандра I з просьбай паслаблення эканамічнага і палітычнага ўціску. У 1797 годзе арыштаваны па падазрэнні ў антыцарскай змове. Памёр у 1809 годзе і пахаваны на віленскіх могілках Росы.

Займаўся літаратурнай дзейнасцю. Пераклаў на польскую мову «Оды» Гарацыя, «Федру» Расіна, творы Грасэта. Ён аўтар класічных вершаў, публіцыстычнага артыкула «Адказ», напісаў некалькі одаў. Існуе версія, што большасць паэтычных

сталося Іўе, а Паставы ў 1814 годзе перайшлі да Канстанціна Тызенгаўза.

Канстанцін Тызенгаўз нарадзіўся ў 1786 годзе ў мястэчку Жалудок на Гродзеншчыне. Служыў у войску, меў чын палкоўніка войска Княства Варшаўскага. Удзельнічаў у вайне 1812 года на баку Напалеона спачатку камандзірам батальёна 19-га літоўскага палка, а потым у корпусе Юзафа Панятоўскага. Браў удзел у бітве пад Лейпцыгам. Пасля выхаду ў адстаўку пасяліўся на сталае жыхарства ў Паставах. З імем Канстанціна Тызенгаўза звязаны культурны росквіт мястэчка. Пры ім у Паставах была створаная карцінная галерэя і багаты арніталагічны музей з бібліятэкай. Сам К. Тызенгаўз актыўна займаўся навуковай працай у галіне арніталогіі, напісаў і выдаў кнігі «Асновы арніталогіі, або Навукі пра птушак» і «Усеагульная арніталогія, або Апісанне птушак усіх частак свету». Гэтыя выданні да сённяшніх дзён не згубілі сваёй навуковай вартасці.

К. Тызенгаўз захапляўся жывапісам, меў мастацкую падрыхтоўку, добра маляваў, што дазваляла яму якасна ілюстраваць свае кнігі. У арніталагічным музеі было некалькі тысячаў узораў птушак і яек з Беларусі, Літвы, Украіны і іншых краінаў. Пры музеі мелася значная бібліятэка, якая складалася з кніг па арніталогіі, а таксама рэдкіх помнікаў польскага пісьменства, каштоўнага збору граўюр і сямейнага архіва, дакументы якога пачыналіся ад XIII стагоддзя.

Жанаты К. Тызенгаўз быў з Валерыяй з Ваньковічаў, у шлюбе меў сына Райнольда (Рэйнальда) і дачку Марыю. Памёр у 1853 годзе.

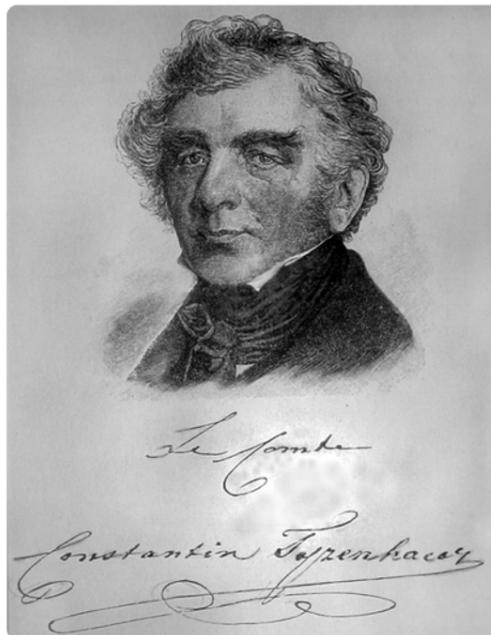
Пасля смерці К. Тызенгаўза Паставы разам з больш чым двума дзясяткамі маёнткаў перайшлі ў спадчыну ягонаму сыну Райнольду, які шмат у чым, асабліва ў культурніцкай дзейнасці, прадоўжыў справу бацькі. Райнольд атрымаў выдатную адукацыю і меў схільнасці да літаратурнай працы. Ён з'яўляўся аўтарам дзесяці кніг пераважна філасофска-асветніцкага зместу. Пры Р. Тызенгаўзе ў Паставах пачала дзейнічаць аркестрава-хараваая школа, вучнямі якой былі жыхары мястэчка і вакольных вёсак. Асноўная яго дзейнасць звязаная была з рэзідэнцыяй у Рокішках, дзе ён перабудаваў палац і фундаваў велічны касцёл.

Ігар ПРАКАПОВІЧ
Фота
Святланы ПРАКОФ'ЕВАЙ
(акрамя палаца
Тызенгаўзаў)

(Заканчэнне будзе)

Выданні і малюнкi К. Тызенгаўза

К. Тызенгаўз

твораў, якія прыпісваюцца Агінскаму, стварыў менавіта Хамінскі і апублікаваў пад псеўданімам «Слонімскі грамадзянін» у зборніках «Гістарычныя і маральныя аповесці» (1782) і «Байкі і нябайкі» (1788).

Пасля смерці Сафіі Хамінскай (пасля 1809 года), якая была бяздзетная, ўладальнікам Паставаў сталі малодшы сын Міхала Тызенгаўза і Барбары з Юдзіцкіх Ігнацій (каля 1780–01.10.1822), шэф гвардыі ВКЛ, і яго жонка Марыя з Пшаздзецкіх. У іх былі 2 сыны – Рудольф (каля 1772–17.03.1830), палкоўнік, і Канстанцін (03.06.1786–16.03.1853), палкоўнік і вядомы арнітолаг, і 2 дачкі – Аляксандра і Сафія. Ігнацій уладкаваў сабе рэзідэнцыю ў Рокішках, Рудольфу за-

Падрыхтоўка бібліятэкараў-краязнаўцаў у БДУ культуры і мастацтваў

Для сучаснага беларускага грамадства надзвычай актуальным з'яўляецца захаванне гісторыка-культурнай спадчыны, выхаванне патрыятычна-свядомай і адказнай за лёс сваёй краіны моладзі. У вырашэнні гэтых праблемаў адметную ролю выконваюць айчыныя бібліятэкі, якія на працягу некалькіх дзясяткаў гадоў развіваюць краязнаўчую працу як адзін з найважных кірункаў сваёй дзейнасці. Беларускімі бібліятэкамі назапашаныя багатыя краязнаўчыя інфармацыйныя рэсурсы, на аснове якіх аказваецца шырокі асартымент паслугаў карыстальнікам, вядзецца актыўная папулярызацыя краязнаўчых ведаў. Больш за тое, абласныя ўніверсальныя і публічныя бібліятэкі выступаюць як арганізатары краязнаўчага руху.

Многія бібліятэкары з'яўляюцца даследчыкамі родных мясцінаў, удзельнічаюць у выхаванні моладзі. Неабходна адзначыць, што такія ўплывовыя міжнародныя арганізацыі, як ЮНЕСКА і ІФЛА (Міжнародная федэрацыя бібліятэчных асацыяцыяў), неаднаразова звярталі ўвагу на значнасць краязнаўчай працы бібліятэк і ў якасці найважных напрамкаў іх дзейнасці вызначалі захаванне і папулярызацыю рэгіянальнай культурнай спадчыны, выкарыстанне мясцовай інфармацыі для сацыяльна-эканамічнага і культурнага прагрэсу рэгіёнаў.

У бібліятэках Беларусі краязнаўчай працай займаюцца, як правіла, вопытныя, дасведчаныя і захопленыя сваёй справай бібліятэкары-бібліёграфы. У прафесійных колах і сярод карыстальнікаў бібліятэк у мінулым і сёння вядомыя імёны такіх выдатных спецыялістаў, як М. Сокал, Р. Чыгірова (НББ), К. Біруковіч (Гомельская АБ), А. Катлёнак (Магілёўская АУНБ), А. Гатоўская (Маладзечанская ЦБ), Г. Захаранка (Светлагорская ЦБС) і інш. Вядома, што сапраўдны бібліятэкар-краязнаўца – гэта ўнікальны спецыяліст сферы інфармацыі, веды, уменні, навыкі якога набываюцца ў фарміроўцы ўсё працоўнае жыццё, і невыпадкова, што ў некаторых бібліятэках, нават абласных, узнікаюць праблемы кадравага забеспячэння краязнаўчай дзейнасці. Беспрэраўна па-глыбляючы веды аб краі, бібліятэкар-краязнаўца ў сучасных умовах павінен ведаць асноўныя арганізацыйныя формы краязнаўчага руху, асаблівасці інфармацыйных патрэбаў

абслугоўваемага рэгіёну, структуру і асноўныя характарыстыкі краязнаўчых дакументных патокаў, спецыфіку бібліятэчна-бібліяграфічнай дзейнасці ў галіне краязнаўства.

Бібліятэчна-бібліяграфічная практыка на сённяшні дзень патрабуе ад спецыяліста ўмення выяўляць, ацэньваць і рэкламаваць розныя віды краязнаўчых матэрыялаў, ствараць і распаўсюджваць разнастайную прадукцыю краязнаўчага зместу, здзяйсняць аргані-

ламі, асаблівасцяў індэксавання краязнаўчай літаратуры, метадыкі і тэхналогіі яе бібліяграфавання, а таксама краязнаўчай дзейнасці дзіцячых і школьных бібліятэк. Спецыялізацыя замацаваная за кафедрай тэорыі і гісторыі інфармацыйна-дакументных камунікацый. Дысцыпліны спецыялізацыі чытаюць кандыдаты педагогічных навук дацэнт В.І. Саітава і А.В. Прадзвіна, кандыдат філалагічных навук дацэнт В.М. Бігеза.

ларускімі краязнаўцамі, але і адчулі непаўторную атмосферу захаплення роднай гісторыяй, культурай, радасць і задавальненне даследчыка ад плённай працы. З удзячнасцю калектыў кафедры і студэнты прынялі каштоўны падарунак – экзэмпляр «Хронікі...» з аўтографам А. Атнагулава.

Цёпла і ўзрушанай была сустрэча з былымі выпускнікамі факультэта, а цяпер беларускімі пісьменнікамі Таісай Супрановіч і Андрэем

цыўных рэсурсаў па краязнаўстве, распрацоўваюць індывідуальныя праекты, атрымліваюць ацэнку сваёй працы як з боку выкладчыкаў, так і вопытных бібліятэчных спецыялістаў.

Нашы студэнты пастаянна працуюць з «Краязнаўчай газетай» на практычных занятках, рыхтуючыся да семінараў, выконваючы курсавыя праекты. Яны ўсведамляюць арганізацыйную ролю газеты ў сучасным краязнаўчым руху, яе значнасць як дакументальнай крыніцы краязнаўчых ведаў. Цікавыя і карысныя сустрэчы праходзяць з прадстаўнікамі рэдакцыі «Краязнаўчай газеты» ў сценах універсітэта.

Экскурсіі па Мінску, іншых гарадах Беларусі, сустрэчы з многімі выдатнымі асобамі раскрываюць студэнтам шматгранныя бакі краязнаўства. Сучасныя краязнаўцы, з якімі пазнаёміліся нашы студэнты, – вучоныя, пісьменнікі, мастакі, інжынеры, бізнесмены і іншыя выклікаюць захапленне энцыклапедычнасцю ведаў, звязаных з родным краем, высокім інтэлектам і адукаванасцю, таленавітасцю і арганізаванасцю.

Інтэрэс да краязнаўства ўплывае на выбар тэматыкі курсавых і дыпломных працаў, дакладаў на навуковых студэнцкіх канферэнцыях (між іншым, некаторыя навуковыя даследаванні атрымалі высокія катэгорыі на Рэспубліканскіх конкурсах навуковых працаў студэнтаў).

Усе формы вучэбнай і выхаваўчай дзейнасці накіраваныя не толькі на засваенне ведаў, але і на выхаванне адмысловага светапогляду бібліятэкара-краязнаўцы. Гэтага магчыма хутчэй дасягнуць, калі на спецыялізацыю «бібліятэчна-бібліяграфічнае краязнаўства» паступаюць абітурыенты, неабякавыя да роднай зямлі, да сваіх каранёў, схільныя да пошукава-даследчай працы. Набліжаюцца чарговыя ўступныя экзамены на факультэт інфармацыйна-дакументных камунікацый на дзённую і завочную формы навучання. Мы спадзяемся, што гэтая спецыялізацыя будзе карыстацца папулярнасцю сярод абітурыентаў і ў верасні яна папоўніцца здольнымі і таленавітымі студэнтамі, якія ў свой час прынясуць вялікі плён айчынныму краязнаўству.

Валянціна САІТАВА,
кандыдат
педагогічных навук,
дацэнт БДУ культуры
і мастацтваў

Выкладчыкі кафедры гісторыі і тэорыі інфармацыйна-дакументных камунікацый

зацыю бібліятэчна-бібліяграфічнай краязнаўчай працы, наладжваць узаемадзеянне з рознымі суб'ектамі краязнаўчага руху, весці плённую навукова-даследчую працу.

Усведамляючы значнасць і складанасць праблемаў кадравага забеспячэння краязнаўчага кірунку дзейнасці айчыных бібліятэк, на факультэце інфармацыйна-дакументных камунікацый Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў была адкрытая спецыялізацыя «бібліятэчна-бібліяграфічнае краязнаўства», першы выпуск якой адбыўся ў 2001 г. Цяпер набор абыццяўляецца як на дзённую форму навучання, так і на завочны факультэт. Большасць студэнтаў-завочнікаў валодаюць цікавым вопытам краязнаўчай працы, інфармацыйнага забеспячэння разнастайных рэгіянальных праблемаў, таму з ахвотай паглыбляюць прафесійныя веды па гэтым кірунку. Распрацаваны вучэбны план, які прадугледжвае вывучэнне гісторыі айчыннага краязнаўства і інфармацыйна-дакументных рэсурсаў краязнаўства, арганізацыі і тэхналогіі камплектавання фонду бібліятэкі краязнаўчымі матэрыя-

У працэсе падрыхтоўкі бібліятэкараў-бібліёграфікаў – краязнаўцаў выкарыстоўваюцца розныя формы вучэбнай, выхаваўчай і даследчай працы. Выкладчыкі імкнуцца не толькі перадаць студэнтам веды, неабходныя для паспяховай працоўнай дзейнасці, сфарміраваць уменні і навыкі, але і выхаваць чулае і зацікаўленае стаўленне да вывучэння і даследавання любой мясціны роднай Беларусі. Для гэтага выкарыстоўваюцца сустрэчы з вядомымі даследчыкамі-краязнаўцамі, наведванні музеяў і выставаў, экскурсіі, удзел у канферэнцыях і іншыя формы. Так, студэнты спецыялізацыі прынялі актыўны ўдзел у прэзентацыі і навуковым абмеркаванні ўнікальнага краязнаўчага выдання «Хроніка Убарцкага Палесся». Яны з захапленнем слухалі аўтара – Анатоля Атнагулава, выдатнага даследчыка Лельчыцкага краю Гомельшчыны, вядомых беларускіх вучоных, пісьменнікаў і выдаўцоў М. Спірыдонава, У. Свяжынскага, В. Насевіча, Я. Янушкевіча, А. Каўруса, В. Скалабана, З. Санько, В. Хурсіка і інш. Падчас прэзентацыі студэнты не толькі пазнаёміліся з адным з лепшых сучасных выданняў і знакамітымі бе-

Федарэнкам і прэзентацыя кнігі Т. Супрановіч «Матчын зарок». Творы Т. Супрановіч і А. Федарэнкі нясуць каларыт тых мясцінаў, дзе нарадзіліся і ўзраслі пісьменнікі, і ўдзельнікі творчай сустрэчы адчулі, як шчодро жывіць родная зямля слова, сюжэты і вобразы. Таленавітая пісьменніца і цікавы чалавек Таіса Іосіфаўна Супрановіч стала жаданым госцем студэнтаў, сустрэчы з ёю выклікаюць роздумы аб жыццёвых лёсах, прызначэнні чалавека шанаваць здабыткі духоўнай культуры народа, дбаць пра лад і парадак на роднай зямлі, у сваім доме.

Новыя магчымасці адкрыліся перад студэнтамі ў спазнанні краязнаўства са стварэннем на базе Мінскай абласной бібліятэкі імя А.С. Пушкіна і факультэта інфармацыйна-дакументных камунікацый вучэбна-навукова-вытворчага комплексу (ВНВК). Практычныя заняткі і іншыя формы вучэбнай дзейнасці пачалі праводзіцца ў краязнаўчым адзеле абласной бібліятэкі, з яго багатымі інфармацыйнымі краязнаўчымі рэсурсамі. Студэнты ўдзельнічаюць у стварэнні інфармацыйнага прадукту і развіцці паслугаў бібліятэкі, у т.л. электронных інфарма-

Ліпень

«Вожык», альманах сатыры і гумару (Мінск; 1941) – 70 гадоў з пачатку выдання.

1 – Віцебскі дзяржаўны каледж культуры і мастацтваў, установа адукацыі, сярод выпускнікоў якога шмат вядомых і заслужаных дзеячаў (1971) – 40 гадоў з часу адкрыцця.

2 – Лабойка Іван Мікалаевіч (1786–1861), вучоны-гісторык, літаратуразнаўца, лінгвіст, які адыграў значную ролю ў пашырэнні руска-беларуска-польскіх культурных сувязяў, прапанаваў ідэю комплекснага вывучэння Беларусі і Літвы – 225 гадоў з дня нараджэння.

6 – Лоеўская бітва 1651 г., бітва паміж войскам ВКЛ і казацкім войскам у час антыфеадалнай вайны 1648–1651 гг. ва Украіне і ў Беларусі – 360 гадоў.

6 – Лучына Янка (сапр. Неслухоўскі Іван Люцыянавіч; 1851, Мінск – 1897), паэт, які лічыцца пачынальнікам філасофскай лірыкі ў беларускай літаратуры, творчасць яго адыграла значную ролю ў паглыбленні лірызму нацыянальнай паэзіі, яе гуманістычнага пафасу і аптымістычнага погляду ў будучыню – 160 гадоў з дня нараджэння.

7 – Чачот Ян Тадэвушавіч (1796, Карэліцкі р-н – 1847), беларускі і польскі паэт, фалькларыст, этнограф, адзін з арганізатараў і стваральнікаў тайных студэнцкіх таварыстваў філаматаў і філарэтаў пры Віленскім універсітэце – 215 гадоў з дня нараджэння.

8 – Радзівіл Магдалена Іванаўна (дзявочае Завіша; у першым шлюбе Красінская; 1861–1945), княгіня, дзеяч беларускага культурнага руху, мецэнатка, якая фінансавала падтрымлівала адкрыццё школ, выданне вучэбнай літаратуры і рэлігійных кніг на беларускай мове, будаўніцтва касцёлаў і інш. – 150 гадоў з дня нараджэння.

8 – Дзяржаўны музей прыроды і экалогіі Рэспублікі Беларусь (Мінск; 1991) – 20 гадоў з часу стварэння.

10 – Дзямідовіч Павел Пятровіч (1871, Стаўбцоўскі р-н – 1931), этнограф, фалькларыст, краязнаўца, педагог, даследчык беларускага сямейнага побыту, народных вераванняў, фальклору, творчая спадчына якога выкарыстоўваецца і сёння пры падрыхтоўцы фальклорна-этнографічных выданняў – 140 гадоў з дня нараджэння.

Не «злаві» маланку!

Перыяд навальніцаў у Беларусі пачынаецца з другой паловы красавіка і заканчваецца ў пачатку кастрычніка. Штогод маланкі чыняць вялікую шкоду гаспадарчым і жылым пабудовам. Небяспечныя маланкі і для людзей.

Каб не «злавіць» маланку пад час навальніцы, трэба зачыніць усе вокны і дзверы,

нельга размаўляць па тэлефоне, трымаць у руках металічныя прадметы, знаходзіцца паблізу вокнаў і печы. Не трэба набліжацца да прыстасаванняў, якія абараняюць ад маланак, хавацца пад дрэвамі, у хлявах, што стаяць асобна, і стагах сена. Не бегайце пад час навальніцы, не купайцеся і не катайцеся на лодцы.

Адказы на крыжаванку, змешчаную ў № 23

Уздоўж: 1. Мурашка. 4. Гедымін. 7. Стаўры. 8. Сініца. 10. Воле. 11. Усяслаў. 12. Млын. 15. Качка. 16. Бусел. 17. Вясна. 19. Казёл. 22. Вочы. 23. Пасцель. 26. Збыт. 29. Апагей. 30. Старцы. 31. Абсаль. 32. Сляпень.

Упоперак: 1. Масавік. 2. Шпак. 3. Абыс. 4. Гліна. 5. Дзвік. 6. Наминал. 7. Сілач. 9. Аўлас. 13. Каравай. 14. Абвязка. 17. Вавёрка. 18. Сучка. 20. Зубры. 21. Літасць. 24. Алень. 25. Лотас. 27. Сава. 28. Орля.

Калі чалавек пацярпеў ад маланкі, яго трэба пакласці на поспілку (ні ў яким выпадку не кладзіце яго на зямлю: пацярпеламу трэба шмат паветра), расшпіліце каўнер, развяжыце пас, абдайце твар вадой. Потым дайце яму панюхаць нашатырнага спірту і пры неабходнасці – да таго, як прыйдзе ўрач, – зрабіце штучнае дыханне і непрамы масаж сэрца.

Вольга ЦЫНКЕВІЧ,
інспектар ЦРАНС, г. Мінск

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

Пачатак у № 1 за 2003 год

ЛІТВІН Міхалон (сапр. Цішкевіч Міхайла) – беларускі гуманіст і мысліцель XVI ст. (Польскі даследчык Ежы Ахманьскі даводзіць, што пад псеўданімам Міхалон Літвін хавецца Венцэслаў Мікалаевіч (каля 1490 – 1560 гг.), сакратар канцылярыі вялікага князя ў 1534–1542 гг. і 1547–1555 гг.). З шляхты. У 1538–1540 гг. пасол Вялікага Княства Літоўскага да крымскага хана Сагап-Гірэя. Аўтар сацыяльна-палітычнага трактата на лацінскай мове «Аб нормах татараў, літвінаў, масквіянаў» (напісаны каля 1550 г., выдадзены ў 1615 г. на латыні ў Базелі, што ў Швейцарыі).

«**ЛІТОВСКАЯ КАПЭЛА**» – адзін з найбольш ранніх аркестравых калектываў на тэрыторыі Беларусі. Заснаваная ў Гародні ў 1543 г. У 1601 г. у склад капэлы ўваходзілі 15 музыकाў і спевакоў: Хакон Бланк, Ян (Ганс) Браўн, Пётр Гертсан (Ортсан), Войцах (Альберт) Кулакоўскі, Мацей Каванчук, Пётр Лаўрэнцій, Магнус, Ян Міхаловіч, Ян Няркоўскі (Ніркоўскі), Якуб Пэль, Якуб Пташкоўскі, Станіслаў Рагейскі, Эрык Том, Эрык Торсцін, Генрык Фін. Звесткі наконт складу інструментаў, характару рэпертуару не выяўленыя.

ЛІТОВСКАЯ ЛІТАРАТУРА. Яе вытокі ў фальклору (песні-даіны, казкі і інш.). Першая літоўская кніга – «Катэхізіс» М. Мажвідаса (1547).

У XVI–XVII стст. пісьменнасць на тэрыторыі сучаснай Літвы развівалі І. Брэткунас, Д. Клепнас, М. Даўкша, К. Шырвідас. Пачатак нацыянальнай

мастацкай літаратуры паклаў К. Данелайціс, які ў паэме «Чатыры пары года» (напісаная 1765–1775 гг., апублікаваная 1818 г.) праўдзіва паказаў сялянскае жыццё. Лірызм народных песень выявіўся ў творчасці паэтаў 1-й пал. XIX ст. Д. Пошкі, А. Страздаса. Л. Юцявічуса. Вялікую ролю ў развіцці літаратуры адыграў А. Баранаўскас – аўтар рамантычнай паэмы «Анікшчайскі бор» (напісаная 1858–1859 гг.). У прозе таго часу пераважалі дыдактычныя творы. Пасля задушэння паўстання 1863–1864 гг. рэпрэсіі царызму, забарона літоўскай пісьменнасці перашкаджалі развіццю літаратуры; выданні выходзілі за мяжою і нелегальна распаўсюджваліся ў Літве. Больш інтэнсіўна літаратура, асабліва паэзія, пачала развівацца пад уплывам нацыянальна-вызваленчага руху ў канцы XIX ст. На той час прыпадае творчасць паэта-рамантыка Майроніса, паэтаў-рэалістаў П. Вайчайціса, В. Кудзіркі (аўтара сучаснага гімна Літоўскай Рэспублікі), І. Мачыса-Кекштаса. Рэалістычную прозу (апавяданні, аповесці) стваралі Жэмайтэ, Кудзірка, Г. Петкевічайтэ-Бітэ. Зарадзілася драматургія (Кетуракіс). У 1905–1907 гг. у Вільні пачалі выдавацца літоўскія газеты і часопісы. У гады існавання Літоўскай дзяржавы 1918–1940 гг. надышоў новы перыяд літоўскай літаратуры. У паэзіі пераважала лірыка, галоўным жанрам прозы стаў раман, удасканалвалася апавяданне. Вырасла прафесійная літаратурная крытыка. У пасляваенны перыяд літоўская савецкая літаратура садзейнічала развіццю савецкага патрыятызму. З імёнамі М. Слудзіса, А. Бяляўскаса, І. Мікялінскаса звязаны росквіт рамана-маналога. Шырокае прызнанне атрымалі раманы

І. Авіжуса. Ю. Балтушыса, В. Бубніса. У паэзіі ўзмацніліся асацыятыўнае мысленне, драматызм, сімволіка. На развіццё паэзіі вялікае ўздзеянне зрабілі кнігі вершаў і паэмаў Межэлайціса, Мікалайціса-Пуцінаса, Ю. Марцінкавічуса. У паэзіі канца XX ст. адметныя А. Жукаўскас, А. Малдоніс, А. Балтакіс, М. Марцінайціс, Я. Дзегуцітэ, Ю. Вайчунайтэ, С. Геда і інш.

Літоўска-беларускія ўзаемасувязі маюць даўнія традыцыі. Акурат у Вільні ў часы Вялікага Княства Літоўскага пісалі-

«Навука чытання пісьма літоўскага для маленькіх дзяцей» (Вільня, 1783 г.)

ся на беларускай мове статуты, а Ф. Скарына выдаваў кнігі на старабеларускай мове. Узмацніліся гэтыя сувязі ў XIX ст. У 1850-х г. у Вільні ўзнік гурток Адама Кіркора, у якім разам з В. Дуніным-Марцінкевічам, В. Каратынскім і інш. удзельнічаў літоўскі асветнік, пісьменнік М. Акялайціс. Яму належыць рэцэнзія на беларускі пераклад «Пана Тадэвуша» А. Міцкевіча, зроблены В. Дуніным-Марцінкевічам, і пераклад на родную мову «Гутаркі старога дзеда» (1861). Пасля 1905 г. у літоўскім клубе «Рута» і беларускім клубе сустракаліся літоўскія і беларускія пісьменнікі, мастакі. Важным фактарам стасункаў было сяброўства Я. Купалы з Гірам, М. Лаўскене (Лаздзіну Пяледа), мастаком М. Чурленісам. У 1910 г. газета «Viltis» («Надзея») надрукавала артыкул Гіры «З беларускай літаратуры», прысвечаны Я. Купалу. У тым жа годзе часопіс «Draugija» («Таварыства») змясціў першы пераклад верша Я. Купалы «Вось тут і жыві», зроблены А. Якішасам (А. Дамбраўскасам). У 1919–1920 гг. існавала Літоўска-Беларуская ССР.

Пасляваенныя сустрэчы пісьменнікаў, іх асабістыя кантакты, гісторыя і культура суседніх рэспублік адлюстроўваліся ў іх творах. Літоўская тэматыка заняла значнае месца ў творчасці П. Броўкі, М. Танка, П. Панчанкі, Р. Барадуліна, М. Калачынскага, У. Караткевіча, Л. Арабей, В. Жуковіча, А. Лойкі і інш., беларуская – у творчасці Межэлайціса, Э. Матузавічуса, А. Жукаўскаса, Ю. Палецкіса, Б. Мацявічуса, В. Шульцайтэ, А. Балтакіса, Мікалайціса-Пуцінаса і інш. Творы літоўскіх пісьменнікаў перакладалі і перакладаюць П. Броўка, Р. Барадулін, А. Вярцінскі, С. Грахоўскі, А. Званак, М. Калачынскі, І. Калеснік, Е. Лось, А. Разанаў, Ю. Свірка, Я. Семяжон і інш. Найбольш вядомыя літоўскія перакладчыкі нашай літаратуры А. Антанавічус, Балтакіс, Жукаўскас, Э. Легутэ, Матузавічус, Межэлайціс і інш. Беларуска-літоўскія ўзаемасувязі даследуе А. Мальдзіс.